

דברי סיכום לפרק "ערבי פסחים"

סדר ליל הפסח ומנהגיו, עם כל השינויים שחלו בו במשך הדורות, ועם פזורי ישראל בארצותם, יש בו תבנית מרכזית שווה לכל. תבנית יסודית זו שרשיה נעוצים בדברי התורה, והמנהגים הקדומים הכלולים בה יסודם עוד בימי הנביאים. ואילו המתכונת השלמה, כמעט כפי שהיא בימינו, עוצבה ויוצבה בפרק זה של התלמוד. סדר הפסח הוא מעיקרו "זבח משפחה" של "איש וביתו" או של חבורת ידידים העורכים בצוותא את מצוות הלילה השונות.

גם לאחר שנחרב בית המקדש ואין אוכלים עוד מן הפסחים, מכל מקום עיקרי הדברים נשארו כמות שהיו: בהכנה שמכעוד יום לקראת הלילה, בסדרים המיוחדים של נטילת ידים, במצוות אכילת המצה ואכילת המרור והירקות ("כרפס") והתכלינים ("חרוסת") השונים, בשיתוף כל בני המשפחה, ובפרט התינוקות, במצוות העברת סיפור יציאת מצרים מדור לדור.

"ארבע הקושיות" העתיקות מאד של ליל הסדר, כמו גם דברי התשובה והחסבר המסוגננים, מהווים יחידה אחת, שכליכולה חזרה על ליל הגאולה וצפיה לגאולה ולנסים שבכל דור. תקנות הכמים ומנהגיהם, דברי תורתם ומדרשי ההלכה שלהם נקבעו לדורות כסדר הפסח. ואכן, נמשכים ונעשים בו אותם הטכסים שנועדו רק לעורר פלא אצל התינוקות ולחקוק בזכרונם את הסדר; נמשכים והולכים בו מנהגי ההסיכה בדרך הרחבה ומלכות, מצוות שתיית ארבע הכוסות של שמחה, גאולה והבטחה.